

PORTO SAU MARASQUIN PENTRU DOMNI

– Dacă mă pui să țin un discurs, să știi că nu sunt capabilă!

– *Nu, Doamne ferește, asta nu! Ceea ce ați spus despre câți locuitori erau la București...*

– 500 de mii de locuitori erau atunci în București, înainte de primul război. Viața era foarte ușoară pentru toată lumea. Numai cei care într-adevăr... sau bețivi, sau leneși, sau așa, trăiau așa, mai în mizerie. Dar restul lumii, oricine putea să-și facă o... cum să vă spui...

– *O existență.*

– O existență destul de bună. De exemplu casele mai bune, așa, unde servitorimea era așa, de exemplu la noi, fiecare cap de servitor avea o jumătate de kilogram de carne pe zi, o pâine de un kilogram pe zi, condimente și tot ce rămânea de la masă de la stăpâni. Fiindcă totdeauna rămânea, și era totdeauna așa, că dacă-ți veneau 2-3 persoane la ora mesei, puteai să le ții la masă foarte ușor, că era mâncare.

– *Și oamenii se vizitau probabil?*

– A, da, nu numai că se vizitau, dar erau case care aveau o zi de primire. De exemplu, generalul Manu avea zi de primire marți. Doamna Petre Carp avea zi de primire vineri. Diferite persoane aveau zi de primire. Spunea sora mea

că era la generalul Manu, și se serveau cești de ceai. Și s-au servit 80 de cești de ceai în ziua aceea.

– *Nu trebuia să se anunțe nimeni atunci, în ziua aceea?*

– Nu, nu, nu. Se știa, era totul preparat, erau diferite, așa, pesmeți, prăjituri, sandvișuri, ceai, bineînțeles, și cred, câteodată era porto sau marasquin pentru domni, dacă voiau. Pe urmă era enorm de multă servitorime. Era totdeauna un fecior, și câteodată încă doi sau trei pe lângă. Era o cameristă, erau fete în casă, era bucătar sau bucătăreasă. În general, foarte des bucătari țigani, care erau foarte buni bucătari. Rândași. Rândașul era omul care mergea cu bucătăreasa la piață, și care îi ducea greutatea. Fiindcă – / *către fiica ei* / nu ai carnetul ăla așa, de la bunica-mea în care erau socotelile zilnice? Vezi dacă-i aici la vedere! Ca să vedeți zilnic ce costa masa. Carnea era 60 de bani kg, mușchiul era 1 leu 20, zahărul 1 leu 20 kg, untul mi se pare că la fel, kg. Pentru 1 leu aveai 20 de ouă, pentru 1 leu /*râde*/ la grădinărie aveai 100 de ardei grași. Un pepene era 25 de bani, dar asta era leu-aur. Leul românesc trecea prima. Pentru 100 de lei românești aveai 105 franci elvețieni. În general erau mulți servitori care de fapt nu aveau prea mult de lucru, fiindcă erau mulți.

– *De unde proveneau acești servitori?*

– În general din Ardeal, erau transilvăneni care... A, uite, stai să vezi, uite socotelile, și e și data. Trebuie să vă spui câți erau. Erau 10 stăpâni și 10 servitori. La bunica mea, doamna Cornescu. Bunica mea a fost măritată întâi cu bunicul meu, Alexandru Florescu, care-l vedeți acolo, e pictat de el, să știi, că avea mare talent,

care era frate cu generalul Florescu, ăla cu războiul din '77. Ei, și astea sunt cheltuielile zilnice. Te rog să vezi tot ce se cumpăra.

– *Carne, pui, mielul, salată, vin, zarzavaturi, unt – 1 leu 50, cartofi, zahăr... e vorba de bani.*

– E vorba de bani, toată socoteala e de 22 lei și 15 bani.

– *Fantastic! Ce putere avea leul! Mi-a povestit cineva, un bucureștean cu vreo zece ani mai tânăr ca dumneavoastră, că în copilăria lui dacă avea un leu se simțea atât de bogat...*

– Era leu de aur. Era ceva extraordinar. Aveam o rudă îndepărtată care stătea în Moldova, o doamnă Balș, născută Florescu, și venea din când în când la București și stătea la hotel.

– *Era soția inginerului Balș?*

– O, nu, mult mai în vârstă, cred că acum ar fi avut 150 de ani sau așa ceva /*râdel*, era bătrână atunci când eu eram copil. Și mama mea mi-a spus: „Du-te la tante Constance Balș, și o să-ți dea un pol de aur.” Cred că aveam 10 ani sau 11. Pentru mine 1 leu era o avere, dar un pol de aur era ceva extraordinar. Și ne-am dus la Hotel Splendid parcă îi spunea, care era vizavi de Athénée Palace, colțul ăla care mai târziu s-a dărâmat, dar nu mai era hotel atunci.

– *Practic în fața Cinei a fost, am niște vederi vechi...*

– Da, acolo a fost, Hotel Splendid, a fost dărâmat imediat după război, a fost unul din locurile pe care le-au dărâmat nemții. Când au plecat. Locuiau acolo. Odăile de la hotelurile astea vechi erau foarte mari. Și tante Constance Balș era așa. Cât soba. Avea o fustă de *moire* negru și un *matiné* de mătase roz, plin cu danțele. Foarte elegantă, inele la fiecare deget și

coafura era așa /arată/. Era aicia un conci, dar nu un conci ascuțit, așa, ca o plăcintă, dar mare, așa, și aici avea colțuri. În fiecare colț era o bijuterie cu o piatră de altă culoare. Eu eram cu guvernanta mea, englezoaică, am crezut că mor ca să mă împiedic să râd. Și, în fine, mi-a oferit bomboane de la Capșa, și după aia ne-a dat polul. Și după ce am stat cât trebuia să stau ca să fiu politicoasă, am plecat. Pușcă m-am dus la Alcalay. Alcalay era colț cu Bulevardul. Calea Victoriei. Unde-i Hotel Bulevard, jos era librăria Alcalay. Unde e Poliția și unde era Legația rusească. Era o casă foarte frumoasă. Eu știu că acolo... primul meu bal a fost acolo, la Legația rusească. La Alcalay, afară de cărți, de toate, și germane și franceze, în toate limbile, avea jucării, jucării de la Paris. Bineînțeles mi-am cumpărat un leagăn. Era așa o scândură foarte groasă, cât palma mea, cu niște frânghii mari și costa suma enormă de 16 lei. Am cumpărat o carte, m-am dus alături la cofetărie, am cumpărat de 1 leu 5 prăjituri, și m-am întors fără pol, dar fericită acasă /râde/.

– *Dar erau banii dumneavoastră!*

– Sigur.

– *De unde provine denumirea de pol?*

– Napoleon, probabil. Se spunea, un napoleon de aur, o monedă de aur care avea chipul lui Napoleon. De acolo vine, un pol, 20 de lei.

– *Și astăzi se spune, dar eu înțeleg imediat că trebuie să dau 25, nu 20!*

– Dar ce cumpărai pentru un pol! Un costum *tailleur* de exemplu, de lână, nu din cele mai bune, nici din cele mai mari case, dar un costum *tailleur*.

– *Înseamnă că o familie putea să mănânce la restaurant din 20 de lei.*

– O, splendid. Îmi aduc aminte, când am fost în Elveția, eram eu și cu mama și sora mea, și am mâncat foarte bine cu 2 franci.

– *Probabil că și veniturile erau astfel încât nu trebuia să ai mii de lei.*

– Nu, nu, să vă spui eu, o familie, nu bogată, putea să trăiască foarte bine, să aibă între 3 și 5 servitori, să aibă în fiecare zi o mâncare bună, servitorii la fel, vilegiatura nu era o problemă, îmbrăcămintea nu era o problemă. Nu te duceai la case mari, dar te îmbrăcai decent. Învățătura copiilor nu era o problemă, puteau să aibă profesori particulari foarte ușor. Toate lucrurile astea, cum să vă spui, uzuale, nu prezentau probleme.

– *Cineva mi-a povestit că bucureștenii nu erau așa cum i-am cunoscut eu în ultimii 15 ani, totdeauna nervoși, agitați, că Bucureștiul a fost un oraș foarte liniștit.*

– Da, și să vă spui ce era. Aproape toate casele aveau grădini. Când au ocupat nemții Bucureștii în '16, au spus *die Gartenstadt*, orașul grădinilor. Și era o viață patriarhală. De exemplu, la bunica mea în fiecare seară toată familia se întrunea și stăteam până târziu. De la o anumită vârstă, bineînțeles, nu ca copii. Dar mama mea, mătușile mele, unchii mei, prietenii familiei, toată lumea. La 10 se servea dulceață și la 11 ceai cu cozonac, totdeauna, în fiecare seară.

– *Înseamnă că după masa de seară.*

– După masa de seară. Pe urmă erau foarte multe primiri, baluri, serate, serate muzicale. Pe urmă, doamnele din societate în general se ocupau de binefaceri. Aveau societăți pentru ajutorul a fel de fel de copii, de familii...

– *De văduve...*

– Da, era societatea *Obolul*, pe care a înființat-o mama mea, dar se ocupa doamna Pherehide, care are bustul ei, care era foarte bună și miloasă și generoasă. Pentru ajutorarea familiilor sărace. Era *Leagănul Sfânta Ecaterina*, care există încă, pentru copiii părăsiți, erau *Micile Maternități*, înființate de doamna Greceanu, pentru ca femeile lăuze să aibă o naștere civilizată, cu doctor, cu moașă, cu stat în spital. Era *Scufița*, care făcea îmbrăcăminte pentru copiii născuți în închisori.

– *Eu am auzit de o societate Tibișoiu.*

– *Tibișoiu știți ce e? Primul copil care a fost găsit părăsit îl chema Tibișoi, așa că societatea, era doamna Brăiloiu care era președinta Societății Tibișoiu, tot așa s-a ocupat de copiii săraci. Era *Micile Lucrătoare* a doamnei Manu, Smaranda Manu, tot așa pentru ajutorarea familiilor. Era *Furnica*, fondată de bunica mea, doamna Cornescu, care dădea de lucru iarna țărăncilor. Era *Albina*, fondată de doamna Brătianu, Eliza Brătianu născută Știrbei, același lucru, dădea țărăncilor să lucreze iarna.*

– *Lucru de mână?*

– Splendide, erau lucruri splendide.

– *Li se dădea și modelul?*

– Nu, era modelul după iile țărănești. Doamna Filipescu, la ea la moșie, tot așa, dădea de lucru. Dacă venea cu lucrul murdar, le plătea lucrul, dar ardea lucrul față de celelalte.

– *A doua oară nu mai venea așa.*

– A doua oară, nu /râdel/. De plătit, plătea, dar ardea lucrul, și asta, se înțelege, le umilea grozav, și nu mai veneau. Era, cum să vă spui, de calitate a unui minister, era Societatea

Profilaxia Tuberculoșilor, a doamnei Balș, născută Știrbei. Era ceva nemaipomenit. Avea sanatoriu la Techirghiol, avea aicea tot așa, preventoriu, la Filaret... Era extraordinar. Pe urmă era *Crucea Roșie*. Era *Principele Mircea* a Doamnei Brătianu, a lui Vintilă Brătianu, tot așa, de mare anvergură. Pe urmă era asta, a femeilor, făcută de Lili Fălcoianu, pentru a ajuta femeile din punct de vedere... de exemplu femeile care nu se pricepeau la diferitele legi, era o avocată care le îndruma, le ajuta etc. Nu mai țin minte cum îi spunea societății. Și avea sediul pe Chei. Și era societatea doamnei Hurmuzescu, care posta la Gara de Nord o persoană de încredere, și când veneau tinere care puteau să cadă în mâini proaste, le îndruma, și avea un cămin pentru ele, și le hospitaliza. Și după aceea sau le căuta de lucru, sau erau studente care veneau aicea... Fiindcă lucruri groaznice se puteau întâmpla. Erau și căminele, care în general erau particulare. Erau societăți de binefacere, care aveau și azile.

– *După cum ați înșirat aceste nume de femei care se ocupau cu binefaceri s-ar părea că aici nu se oglindea politica de partid a bărbaților.*

– Depinde, depinde. De exemplu era Partidul Conservator, care era la cuțite cu Partidul Liberal. În societate, femeile fiind din același rang social, se vedeau, dar poate că nu se vizitau. Se vedeau la alții, știți? Stăteau de vorbă etc., dar...

– *Nu ați pomenit de doamna Cantacuzino.*

– Care?

– *Soția Nababului.*

– A, la grande Catherine, ea era o femeie foarte serioasă. Să n-o confundați cu nora ei, Didina Cantacuzino. Era o femeie... era născută

Băleanu, foarte corectă, bună. Ea și un grup de cucoane, printre care doamna Mandrea, care era nepoata lui Bălcescu, doamna Adina Olănescu, nepoata ei, doamna care a murit într-un accident de drum de fier, era născută Ghica, și au înființat niște cursuri pentru fete, după cursurile de la Paris. Unde aveau cei mai buni profesori, nu erai obligat să treci examene, însă erau cursuri ca de liceu, ținute de foarte buni profesori. Era Suchianu ăl bătrân la română, era Sava Ștefănescu la științele naturale, era Bachelin, francez, la literatura franceză și Escoufier la limba franceză.

– *Istorie cine preda?*

– Profesorul Floru.

– *Iorga nu?*

– Nu, nu, cred că Iorga n-ar fi catadicsit să facă așa ceva.

– *Pentru cine erau aceste cursuri?*

– Pentru domnișoare, pentru fete, orișicare fete. Și erau foarte ieftine, era, mi se pare, câteva sute de lei pe an, dar aveai cei mai buni profesori la toate materiile. Panaitescu la matematică, Coriolan la fizico-chimice, în fine, la toate era câte un profesor eminent.

– *Unde se țineau aceste cursuri?*

– Era pe Edgar Quinet, lângă Capșa, la etaj.

– *Nu la Ateneu?*

– Au început la Ateneu, în două săli de la Ateneu, și pe urmă în Edgar Quinet. Iar după război se țineau la doamna Cantacuzino acasă, acolo eu n-am fost.

– *În palatul nou?*

– În palatul nou, da. Eu n-am fost, dar au fost verele mele și un grup întreg. Escoufier nu mai era, că plecase la război și a murit în război, era

numai Bachelin. Și fata doamnei Mandrea, nu știu dacă ați citit, că a fost un interviu, are 100 de ani.

– *Da, știu, o cunosc.*

– O cunoști? Ei, eu am cunoscut-o când eram tânără, dar n-am mai văzut-o... Și ați fost la dânsa?

– *Da, da.*

– *Și cum e?*

– *Acum e răcită puțin, însă foarte bine, are 101 ani, în septembrie anul trecut a împlinit 100 de ani.*

– *Și cine se ocupă de ea?*

– *Fiică-sa care e arhitectă, căsătorită Constantinescu.*

– *Dar ce vârstă are fiica?*

– *Peste 60, pensionară. Și are o fiică studentă.*

– *Tea este asta, nu? Nu Tea o cheamă?*

– *Nu, Mimi, Maria.*

– *Atunci e Maria. Și cu un an mai mare era doamna Radu.*

– *Doamna Constantinescu are o fiică studentă la Metalurgie, foarte drăguță.*

– *Și astea erau drăguțe, fetele Mandrea.*

– *Dar nu ați fost în aceeași societate cu ele.*

– *Erau mult mai mari.*

– *Cu 5-6 ani.*

– *Ei, pe vremea aia conta, acum nu mai contează, dar atuncea conta. Eu eram încă la școală și ele erau, ieșeau în lume.*

– *Eu de obicei încep aceste interviuri cu familia, cu părinții...*

– *Tata al meu era ofițer, a făcut războiul din '77, era fratele lui Alexandru Odobescu, scriitorul.*

– *Frate mai mic.*

CUPRINS

Ce ar fi istoria, dacă n-ar fi memoriile?"	5
Convorbire și jurnal, tur-retur	13
CONVORBIRI DIN ANII 1985-1986 CU ELISABETA ODOBESCU-GOGA	19
Porto sau Marasquin pentru domni	21
Nici prin minte nu ne-a trecut ideea ca să plecăm	58
O bucătăreasă, o fată în casă și un fecior	89
Sfântul s-a lăsat greu	116
Un elefant care dansează	138
Eu râsul nu mi-l puteam stăpâni niciodată	168
Atuncea citeam în fiecare zi ziarul	208
Am văzut în ochii lui o licărire suspectă	221
Alfred de Mușețel purta pe el un arsenal	253
JURNALUL ELISABETEI ODOBESCU-GOGA DIN PERIOADA 1916-1918	275